

Suluca Karahöyük İdolları

Atila TÜRKER

Keywords: Central Anatolia, Hacibektaş, Suluca Karahöyük, Early Bronze Age, Idol

Anahtar Kelimeler: Orta Anadolu, Hacibektaş, Suluca Karahöyük, Erken Tunç Çağı, İdol

Giriş

Anadolu’da varlığı Epipaleolitik döneme kadar eskiye giden çıplak kadın figürinleri, özellikle Neolitik Çağ’da Ana Tanrıça inancının güçlü bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Ana Tanrıça’nın doğurganlığını dolgun vücut hatlarıyla, doğaya hâkimiyeti ve koruyuculuğunu da hayvanlar ile göstererek bin yıllar boyu varlığını korumuştur. Neolitik Çağ’ın ardından, zamanla yaygın kullanım sebebiyle görünümüleri değişmeye başlamış, boyları küçülmüş ve ayrıntı verilmeden daha şematize/yalın/basit yapılmaya başlanmışlardır¹. Şematizasyonun yalınlaştırmanın en yaygın görüldüğü dönem ise Erken Tunç Çağı olmuştur. Böyle yapılan idollere, yerine göre keman (violin) veya kurs biçimli idoller olarak nitelendirilmiştir. Bu yazıda, Suluca Karahöyük’ün Erken Tunç Çağ tabakalarında bulunan keman biçimli iki idol ile Kültepe kurs vücutlu bir idole ait olması gereken baş parçası tanıtılacaktır².

Kızılırmak yayı içinde, Nevşehir İl merkezinin 45 km kuzeybatısındaki ilçesi Hacibektaş’ın kuzeydoğusundaki Savat Mahallesinde yer alan Suluca Karahöyük, ölçüleri itibarıyla Nevşehir İli’nin büyük höyükleri arasında yer almaktadır: Höyüğün kuzey-güney yönündeki uzunluğu 250 m, doğu-batı yönündeki genişliği 220 m olup, yüksekliği 20 m’yi geçmektedir; rakımı 1284 m’dir. W. Ainsworth, 1839 yılındaki Anadolu yolculuğunda rastladığı höyüğün varlığından ilk haberdar eden kişi olmuştur (Ainsworth 1840: Harita). Höyük hakkındaki ilk bilimsel bilgiler 1929 yılında H.H. von der

¹ Ana Tanrıça figürinlerinin şematizasyon önerisi için bkz. Aydıngün 2005: Res. 32.

² Bu çalışma “Nevşehir Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi” tarafından “2010/16 No.lu Proje” kapsamında desteklenmiştir.

Osten tarafından verilmiştir (von der Osten 1930: 134, 135 vd., Harita I-II, Res. 138-139). Arkeolojik kazı çalışmaları ise 1967-1977 yılları arasında K. Balkan ve O. Sümer başkanlığında yürütülmüştür (Balkan – Sümer 1968: 15 vd.; 1969, 37 vd.). 1991 yılında Hacıbektaş Arkeoloji Müzesi başkanlığıca bir sezon daha kazı çalışması gerçekleştirilmiştir (Mercan 1992: 69 vd.)³. Kazı çalışmalarının ilk iki yılını içeren kazı raporu dışında höyüğün buluntuları yayınlanmamış, kazının sonraki yıllarına ait kazı çalışmalarına ilişkin notlar M.J. Mellink tarafından haber olarak verilmiştir (en son Mellink 1976: 266).

Suluca-Karahöyük 1972 yılı kazı çalışmalarında keman biçimli iki idol ve Kültepe tipinde bir idol başı bulunmuştur. Söz konusu buluntuların hepsi H-G/18-19 plankare “D” alanında, Erken Tunç Çağı’na karşılık gelen VI. tabakasında açığa çıkarılmışlardır. Ancak bu tabakadaki bir mezardan mı, bir yapıdan mı yoksa bir ocak gibi yapıyla ilişkili bir unsurdan mı ele geçtiği hakkında bir kayıt tutulmamıştır.

Keman Biçimli İdoller

Suluca Karahöyük’te bulunmuş “Keman Biçimli İdeol”lerden biri mermer, diğeri pişmiş topraktır. Yassı vücutları kabaca 8 biçimde olup kaba üçgen biçimli baş kısmı buna bağlanmaktadır. Keman biçimli idolden mermer olanı (Hb/f-163 No.729), 3.3 x 2.0 x 0.5 cm boyutlarındadır (Res. 1). İdolün ön yüzü daha özenli zımparalanmış ve parlatılmış, arka yüzü ise mat bırakılmıştır. Ön yüzünde, boyun kısmının gövdeye birleştiği kısımda, boyun hattına yatay bir kazıma/çizi ve bunu belli belirsiz dikey kesen iki çizi bezeme yapılmıştır. Gövde genişliğine, gövdeyi çapraz ve yatay kesen iki çizi bezeme daha çekilmiştir. Boyun kısmındaki çizi bezeme boyun ile gövde arasındaki hattı belirginleştirmek için yapılmış olabileceği gibi, gerdanlık benzeri bir ziyneti işaret etmiş de olabilir. Belli belirsiz görülen diğer çizi bezemelerle ise gövde hatları ifade edilmeye çalışılmış olabilir (Res. 1).

İki idolden ikincisi (Hb/f-164 No.730) bir pişmiş toprak kabın gövde parçası kırığından şekillendirilmiştir (5.1 x 3.2 x 0.7 cm). Gövde parçasının hatları, kesitinden çok iyi izlenebildiği gibi, sürtme/aşındırma yöntemiyle oluşturulmuştur. İdolün yapımında bir yüzü iyi perdahlı, hamuru iyi arıtılmış ve çok iyi pişmiş bir kap parçası tercih edilmiştir. Dışı koyu kırmızı perdahlı (7.5 R 4/6), içi hamuru renginde portakalımsı kahve (7.5 YR 7/6) astarlıdır. Boyun kısmının hemen altından itibaren sap biçimli baş kısmının tamamı özellikle

³ Hacıbektaş Müzesi yetkililerinin verdiği bilgiye göre eski Müze Müdürü Ali Sümer tarafından da kazı çalışmaları yapılmış ancak sonuçları yayınlanmamıştır.

hafif zımparalanmış, oluşan mat kısmında ise gövdeyi yatay kesen altı (veya yedi) adet ince kazıma hat çekilmiştir. Yuvarlatılarak tamamlanmış olması gereken en üst kısmının küçük bir parçası kırıktır. Oluşturulan mat yüzey ve çekilen ince kazıma hatlarla boyun ve yüz kısmı ifade edilmiş olmalıdır. Gövdenin alt yarısı çuval şeklinde tamamlanmıştır (Res. 2).

Materyalleri farklı olan her iki idolün görünüşleri keman biçimindedir. Keman biçimli idoller, şematik görünüşleri, sap biçimli boyunları, her iki yana açık küt kolları ve yuvarlak veya çuval şeklinde son bulan gövdeleriyle Erken Kalkolitik'ten Erken Tunç Çağı'nın sonuna dek Önasya arkeolojisinde en çok tanınan idol formlarından birini oluşturmaktadır. Bölgelere göre farklılıklar gösterirse de, bildik keman biçimli görünüşleriyle tanınırlar. Bu formdaki idollerin sistematik kazılar sonucunda bulunan en erken örneği, Güneybatı Anadolu'daki Kuruçay Höyük'ün Erken Kalkolitik Çağ'ın son evresine karşılık gelen VII. yapı katında açığa çıkarılmıştır (Duru 1994: 69, Lev. 231/2). Sistematik kazılar sonucu bulunan diğer örnekler ise Beycesultan'ın ETÇ I ve II dönemlerini kapsayan XVII-XIV. yapı katları (Lloyd – Mellaart 1962: 266, Fig. 1/1-4)⁴ ile Gavurhöyük'ün ETÇ tabakasından bir çocuk mezarından bulunmuştur (Meriç 1993: Res. 2, 4)⁵. Kusura'nın kuzeydoğusundaki Ağın Köyü'nde bulunmuş keman biçimli bir idol ETÇ I'nın son bölümü ile tarihlendirilmiştir (Alp 1965: 6, 7, Lev. V, No. 8-9)⁶. Bu formun en batı örnekleri Kiklat Adaları'nda yine ETÇ'nin başlarına (Erken Kiklat I) karşılık gelen buluntularla temsil edilirler (Renfrew 1969: 27 vd. Fig. 1, 4). Orta Anadolu'daki en yakın örneği Alişar'ın ETÇ II-III / Ib, 11M – 8M tabakasında ele geçmiştir (von der Osten 1937: Fig. 269/ b 790). Ancak tüm bu örnekler, Suluca Karahöyük idollerinde kolların çok daha kısa tutulmuş ve gövdenin nispeten basık olması yönüyle, Suluca Karahöyük idollerinin tam paralelleri değildir. Şematik görünüme sahip boyun kısmına baş eklentisi yapılmış Kusura ve Ürkütlü idolleri ile kolsuz verilmiş Troia tipi idoller ise karşılaştırılabilecek daha uzak örneklerdir⁷. Öte yandan Melendiz Çayı kıyısındaki Güvercinkayası Aşağı Yerleşme Kuzey Yamacında açığa çıkarılmış sivri başlı, şişman gövdeli, bacakları ve kolları küt verilmiş mermerden bir heykelcik, gerek şematize görünümü ve gerekse gövdesini çaprazlama kesen iki ince hattıyla (Gülçur – Çaylı - Demirtaş 2011: 297 vd., Res. 6a), keman

⁴ S. Lloyd ve J. Mellaart, bu idollerin ETÇ II'den sonra kullanılmadığını ifade etmişlerdir, bkz. a.g.e.: 269.

⁵ R. Meriç bu buluntuyu Beycesultan'ın XVII.-XIV. tabakalarıyla tarihlendirmiştir, bkz. a.g.e.: 356.

⁶ Batı Anadolu ETÇ idol tipleri için ayrıca bkz. Akdeniz 2003: 9 vd.

⁷ Anadolu ETÇ figürin ve idollerinin bölgelere göre dağılımı ve kronolojileri için topluca bkz. Aydıngün 2005: Tablo I.

biçimli idollerin en azından Orta Kalkolitik Çağ'da İç Anadolu Bölgesi'nde bulunduğunu göstermiştir.

Suluca Karahöyük idollerinden birinin boynunda yatay kazıma hatlar, diğerinde ise tek kazıma bezeme yer almıştır. Yatay kazıma bezemeler, birçok örnekte görüldüğü üzere boyunda yer alan گردانlık benzeri süslemeleri stilize etmektedirler. Mermer idolün göğsünde ayrıca kazıma çapraz bezemeye yer verilmiştir. Yine bir süsleme unsuru olarak düşünülebilecek göğüslerdeki çapraz bezemeler, bir süs unsurundan daha fazlası olarak düşünülmüştür: T. Özgüç, çapraz motifinin en eski Önasya işareti olduğu kanısını dile getirmiş ve bunların özellikle damga mühürler ile idoller üzerine bol tatbik edildiği tespitinde bulunmuştur (Özgüç 1941: 863). M. Korfmann ise bu motifin özellikle MÖ 3. binyılda çok geniş bir coğrafyada kullanılan sembol olduğunu belirtmiş, Alaca Höyük'ün "Büyük Ana Tanrıça Kültü" ile ilişkilendirmiş, çapraz bezemeleri taşıyan idol ve diğer objelerin bu kültürün kudretini ve koruyuculuğunu yansıttığını olabileceğini kuvvetle vurgulamıştır (Korfmann 1986: 153 vd)⁸.

Kültepe Tipi İdol Başı

Suluca Karahöyük'ten bulunmuş üçüncü idol (Hb/f-165 No.731) "Kurs Vücutlu Kültepe Mermer İdoller" tipindedir (5.2 x 2.7 x 0.9 cm). Sadece boyun ve baş kısmından oluşan parçası ele geçmiş idol alabasterden işlenmiştir. Üçgen biçimli baş ve yüzün her iki kesimi kısmen aşınmıştır. Herhangi bir bezemenin yer almadığı arka yüzünde, parça boyunca uzanan işleme hatları vardır. Ön yüzüne, ikisi göz ve biri burun yerine karşılık gelen tek merkezli daire şeklinde üç yuvarlak kazıma işlenmiştir. Ağız kısmı verilmemiş ya da korunamamıştır. Birbirine asimetrik konumlanmış gözlerin kenara bakan kısımları aşınmadan dolayı silikleşmiştir. Sol göz hizasının üstünde, alın kısmında belli belirsiz yatay kazıma hatlar görülmektedir. Üçgen hattın ve burun yuvarlağının alt hizasından itibaren boyun kısmı başlar. Boynun sol çeyreği kırıktır. Boynun ortalarında iki yatay kazıma hat yer almakta, bunların arasında da yatay ve dikey çekilmiş üçüncü bir kazıma hattın varlığı da belli belirsiz seçilmektedir. Bu kazıma hatlar bir ziyneti işaret eden bezeme unsuru olarak işlenmiş olmalıdır (Özgüç 1941: 861)⁹ (Res. 3).

⁸ Çapraz bezemeli idollerin yayılımı için ayrıca bkz., a.g.e.: Lev. 97.

⁹ T. Özgüç Kültepe idollerinde گردانlığın çok sevilen bir motif olduğunu, bunların boynun genellikle alt, orta ve nadiren üst kısımlarında görüldüğünü, araları hiç doldurulmayan düzensiz hat veya 2-3 hattın arasını dolduran zikzak çizgilerden yapıldığını ifade etmiştir.

Suluca Karahöyük üçgen başlı ve boyunlu alabaster idolü, malzemesi, biçimi ve yapım tekniği bakımından “Kültepe Kurs Biçimli Idol” olarak adlandırılan tipe aittir ¹⁰. Arkeoloji literatüründe 19. yüzyılın sonlarında tanınmaya başlayan ve bugün pek çok yerli ve yabancı müze ile koleksiyonu zenginleştirilen Kültepe kurs biçimli idolları, Kültepe kazılarında ilk kez 1953 yılında, megaron planlı yapı dâhil, ETÇ III’e karşılık gelen 11a-c tabakalarında açığa çıkarılmıştır (Özgüç 1957: 61 vd., Res. 17-18, 21; Özgüç 1963: 12; 1993: 511)¹¹. Benzer birer örnek Acemhöyük VIII. Tabakada (Özten 1989: 409, Res. 37) ve Kayseri merkeze bağlı Talas ilçesinin Zencidere köyünde (Özgüç 1957: 65, Res. 15)¹² bulunmuştur. Suluca Karahöyük örneği, genel itibarla Kültepe örneklerine benzemekle birlikte, burun kısmın gözlerde olduğu gibi tek merkezli daire ile verilmiş olması yönüyle farklılık gösterir¹³. Suluca Karahöyük’te tek parçayla temsil ediliyor olması ve Kültepe’nin bu buluntu grubunu 40 civarında örnekle (Özgüç 1957: 66)¹⁴ temsil ediliyor olması dikkate alınacak olursa, Kültepe’de merkezi bir üretimin yapıldığı ve Suluca Karahöyük örneğinin Kültepe’den ithal edildiği veya en azından etkilendiği kabul edilebilir.

Bu konuda eser veren Ö. Bilgi (1975: 201, 207), Kültepe kurs biçimli idollerinin megaron planlı binanın güneydoğu köşesinin tam altından ortaya çıkarılan ve ETÇ II’ye tarihlenen kolsuz, sap başlarıyla tanınan idollerden gelişmiş olabileceğini düşünmüş ve Kültepe kurs biçimli idollerinin “doğrudan ETÇ II’dekilerden tekâmül etmediklerini fakat yabancı bir kültürün tesiriyle geliştiklerini” önermiştir. Nitekim T. Özgüç (1941: 874) kurs biçimli idolları “Bakır Çağ geleneğinin önemli özelliklerini devam ettiren, fakat kendilerini de Habur bölgesinden gelen bir tesirden kurtaramayan kült eşyası” şeklinde tanımlamakta ve “tesirin batı veya güneyden değil, güneydoğudan olduğunu” vurgulamaktadır¹⁵. Bu idollerin hepsi aynı zamanda yapılmış ve kullanılmıştır (N. Özgüç 1957: 66; T. Özgüç 1993: 514) Kültepe kurs vücutlu mermer idollerin tabakası ve bu tabakadaki senkronik diğer buluntuları itibariyle MÖ 3. binyılın son çeyreğine tarihlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

¹⁰ Kültepe tipi mermer idollerin genel özellikleri; yuvarlak kurs biçimli gövde, uzun boyunlu ve üçgen başlıdır. İdollerin bazılarında bir gövde üzerinde birkaç baş ve boyu yer almaktadır. Genellikle gövde yüzeyi kazıma ve kabartma bezemelerle süslenmiş, ayrıca baş üzerinde kaş, göz, burun, kulak gibi detaylar da vurgulanmıştır, bkz. Aydınğün 2005: 68.

¹¹ Müze ile koleksiyonlar hakkında ayrıca bkz. Özgüç 1993: 509.

¹² Bugün Kayseri merkeze bağlı Zincidere Mahallesi’dir.

¹³ Kültepe idollerinde ağız, yatay ve düz bir yarık halinde yapılmıştır, Özgüç 1941: 860.

¹⁴ T. Özgüç (1993: 514) özel karakter taşıyan bu idollerin üretim merkezinin Kültepe olduğunu ve bu dönemde Kültepe’nin tanrıçalar için önemli bir kült merkezi olduğunu ifade etmiştir.

¹⁵ Ayrıca bkz. Frankfort 1949: Fig. 2, No. 15-18, 21.

Değerlendirme

Suluca Karahöyük keman biçimli idolleri, kolay üretilebilecek malzemeden yapılmışlardır. Nitekim birinin üretiminde bir kabın kırık parçası kullanılmış, diğeri ise çok emek istemeyen bir şekilde mermerden işlenmiştir. Kültepe kurs vücutlu idol ise, N. Özgüç'ün de belirttiği üzere (Özgüç 1957: 66), bir atölyede üretilmiş olmalıdır¹⁶. Keman biçimli idollerin Suluca Karahöyük'te yapılmış olduğu kadar, kurs vücutlu örneğin Kültepe'den ithal edilmiş olması da mümkündür.

Keman biçimli idollerin boyunun küçük olması, onların taşınabilmesini mümkün kılar. Bilgi'nin de ifade ettiği üzere bu tip idoller özellikle Kiklat ve Kıbrıs Adalarında daima mezar armağanı olarak kullanılırken, Anadolu'da mezara bırakma âdeti o denli yaygın değildir (Bilgi 1977: 473 vd.). Mezardan ele geçtiğine dair bir kayıt bulunamayan keman biçimli Suluca Karahöyük idollerinin ev-aile kültüründe ve/veya kişiyi büyüden, nazardan esirgeyen ve hastalıkta şifa veren koruyucu anlamı taşıyor olması mümkündür¹⁷.

Bu idollerde tek yüz önemsenmiştir: Mermer idolün ön yüzünün parlatılmasında itina edilmiş, pişmiş toprak örneğinde ise perdahlı kap parçasının parlak dış yüzü tercih edilmiştir; bir başka ifadeyle görsellikte tek taraf yeterli görülmüştür.

Kurs vücutlu Kültepe tipindeki idollerin dekoratif görünümüne sahip olduğu kadar dini bir işlev taşıdığı da düşünülebilir. Diğerlerine karşın Kültepe kurs vücutlu idollerin boyu ve biçimi itibarıyla kişi tarafından sürekli taşınması mümkün değildir ve bir mekân içinde daima dik şekilde sabit bir yerde duruyor olması gerekmektedir (Özgüç 1941: 867). Bu idollerin Kültepe'de Büyük Megaron ve onunla ilgili yapılarda bulunmuş olması, mekânın işlevini açıkladığı gibi, idollerin de dekoratif yönünden çok dini amaçlı kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Keman biçimli Suluca Karahöyük idolleri, çağının estetik beğeni ve dini anlayışıyla üretilmişlerdir. Bildik örneklerin ana hatlarına sadık kalınmış, eldeki materyalin izin verdiği ölçüde kişisel beğeniyle de onun biçimlenmesi sağlamıştır. Anadolu'yu da içine alacak şekilde geniş bir sahaya yayılan keman biçimli bu idoller için T. Özgüç (Özgüç 1943: 68) "prehistorik çağların din ve itikat birliğine işaret eden küçük sanat mahsulleri" olduğunu, "çeşitli tipler gösteren fakat bir cinsiyeti temsil eden protohistorik Anadolu idollerinin ayrı

¹⁶ Alabaster maddesi Kayseri civarındaki ocaklardan elde edilmiş olabilir, T. Özgüç 1941: 868, dn. 82.

¹⁷ İdol ve figürinlerin işlevleri için bkz. Özgüç 1941: 66 vd.; Hodder 2005: 7 vd.

ayrı tanrıçalardan ziyade, baş tanrıçanın çeşitli şekiller almış görünüşlerinden başka bir şey olmadığını” ifade etmiştir. Keman biçimli mermer idolün göğsündeki kazıma çapraz bezeme ve bu bezemeye sahip idol ve objelerin “Büyük Ana Tanrıça” kültünü sembolize ettiği görüşüyle de desteklenmektedir (bkz. yukarıda).

Ş. Aydingün (2005: 49), pişmiş toprak idol ve figürünleri için “kronolojik sınıflandırmaları ve bağlantıları göz önüne alındığında, her birinin ayrı bir görünümü ve kişiliği olmasına rağmen, bölgesel stilistik özelliklere sahip olmasının yanında yayılım alanları esasen kesişmeyen pek çok özelliğin Orta Anadolu’da buluşması ilginçtir” tespitinde bulunmuş ve Orta Anadolu’da özellikle ETÇ II sonlarına doğru idol üretiminin oldukça arttığını belirtmiştir. Suluca Karahöyük idollarının yerleşimin ETÇ olarak kaydedilen tabakasında bulunmuş olduğu bilinse de, ETÇ’nin hangi evresine karşılık geldiği konusunda bilgi yoktur. Keman biçimli idolların burada karşılaştırılan örneklerinin birçok açıdan paralellik gösteren benzerlerinin ETÇ II ve ETÇ III dönemlerinde kullanıldıkları görülmektedir. Bunun yanında Kültepe kurs vücutlu idol tipinin tarihlenmesi, Kültepe’deki stratigrafisi nedeniyle ETÇ III’e tarihlenmesi gerektiği kesindir. Öte yandan farklı bir şemaya sahip Kültepe ETÇ II mezarlarında bulunan sap başlı idolların varlığı söz konusudur ve bunlar Kültepe’nin ETÇ III tabakasında kesinlikle görülmemektedir (Bilgi 1975: 206). Suluca Karahöyük idollarının hepsi aynı plankare ve tabakada ele geçmiştir ve ETÇ III dönemiyle, en azından ETÇ II sonuyla tarihlendirilmeleri gerekmektedir.

Yrd. Doç. Dr. Atila Türker
Nevşehir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Avanos Yolu
50300 Nevşehir / Türkiye
atila.turker@nevsehir.edu.tr

Idols from Suluca Karahöyük

Even though Suluca Karahöyük settlement which is located in Nevşehir, Hacıbektaş district has been excavated for more than nine years, the knowledge about its findings is extremely limited. Three idols which comprise the subject of this paper consist of two violin shaped idols and one idol which has a similar type with Kültepe course bodied idols

Two of the violin shaped idols which are known from Early Bronze Age layers of Cyclades and Western Anatolia are in similar forms; handle shaped headed, two armed which opened on both sides and sack shaped body that have very schematic appearance. In this idol group, the clay example is made of a pottery fragment and the other one is made of a marble fragment. The front face of the clay example is burnished in dark red and the interior part is matt. The handle shaped head is slightly abraded. The chest of the smaller, violin shaped marble idol is crossed with incised lines. According to Tahsin Özgüç, the cross pattern is the oldest Near Eastern sign which is generally used on stamp seals and idols abundantly. Manfred Korfman strongly emphasized that this pattern was used in different regions in third millennium B.C. and related with Cult of the Great Mother Goddess of Alacahöyük, idols and other objects which have similar cross pattern represent the force and protectiveness of this cult. The earliest examples of the violin shaped idols are known from western and southwestern part of Anatolia and Cycladic Islands. However Suluca Karahöyük examples differ from these regions with their stubby arms and squat appearance. According to Önder Bilgi's observations another differences is that these type of idols were always used as an burial gift in Cyprus and Cyclades Islands. However this kind of tradition is uncommon in Anatolia.

The third idol which was founded in Suluca Karahöyük is in the type of Kültepe Course Disc-Bodied Marble Idols. It consists of neck and head which is made of alabaster. These types of idols are not common as schematized violin shaped idols and rarely known from outside of Kültepe. Course bodied type is known from Kültepe with more than forty examples and it has been thought that the Suluca Karahöyük example is might be imported from Kültepe.

Şengül Aydıngün determines that terra cotta idols and figurines show regional differences and progress in accordance with style with chronology and

many characteristics of these idols gather in Central Anatolia. She also states that the idol production increased enormously especially towards the end of the Early Bronze Age II. These three idols of Suluca Höyük have been found in the same layer. Regarding Kültepe course disc-bodied idol, it is highly possible that these Suluca Karahöyük examples are dated to the Early Bronze Age thanks to Kültepe excavations.

Bibliyografya

- Akdeniz, E.
2003 “Erken Tunç Çağına Ait Bir Grup İdol”, *Anadolu Araştırmaları* XVI: 9-18.
- Alp, S.
1965 “Güney-Batı Anadolu’da Bulunan Erken Bronz Çağına Ait Mermer İdol’ler”, *Belleten* XXIX-113: 3-8, Lev. I-VII.
- Ainsworth, W.
1840 “Notes on a Journey from Kasariyah, by Malatiah, to Bir or Birehjik, in May and June, 1839”, *Journal of the Royal Geographical Society of London* 10: 311-340.
- Aydınün, Ş.
2005 “Kentleşme ve Tunçun Keşfi: İlk Tunç Çağının Kutsal Bedenleri / Urbanization, the Invention of Bronze Age and the Sacred Bodies of the Early Bronze Age”, Ş. Aydınün (ed.), *Tunç Çağı’nın Gizemli Kadınları / Mysterious Women of the Bronze Age*, İstanbul: 29-80.
- Balkan, K. – O. Sümer
1968 “1967 Yılı Hacıbektaş (Suluca Karahöyük) Kazısı Önraporu”, *Türk Arkeoloji Dergisi* XVI-2: 15-39.
- 1969 “1968 Yılı Hacı Bektaş Hüyüğü (Suluca Karahöyük) Ön Raporu”, *Türk Arkeoloji Dergisi* XVIII-1: 37-49.
- Bilgi, Ö.
1975 “Kültepe Kazılarında Bulunmuş Olan İnsan Figürinleri”, *Belleten* XXXIX-154: 201-208, Lev. I-IV.
- 1977 “Yeni Tip Mermer İdoller”, *Belleten* XLI-163: 473-475, Lev. I-II.
- Duru, R.
1994 *Kuruçay Höyük-1: 1978-1988 Kazılarının Sonuçları Neolitik ve Erken Kalkolitik Çağ Yerleşimleri*, Ankara.
- Frankfort, H.
1949 “Ishtar at Troy”, *Journal of Near Eastern Studies* VIII: 194-200.
- Gülçur, S. – P. Çaylı – I. Demirtaş
2011 “Güvercinkayası 2009 Yılı Kazısı”, 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı* 3: 294-312.
- Hodder, I.
2005 “Figürinler Hakkında Düşünmek / Thinking About Figurines”, Ş. Aydınün (ed.), *Tunç Çağı’nın Gizemli Kadınları / Mysterious Women of the Bronze Age*, İstanbul: 7-10.
- Korfmann, M.
1986 “Die ‘Grosse Göttin’ in Alaca Höyük”, IX. *Türk Tarih Kongresi* I, Ankara: 153-163, Lev. 97-102.

- Lloyd, S. – J. Mellaart
1962 *Beycesultan I. The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels*, London.
- Mellink, M. J.
1976 “Archaeology in Asia Minor”, *American Journal of Archaeology* LXXX: 261-289.
- Mercan, A.
1992 “Hacıbektaş - Sulucakarahöyük 1991 Yılı Kurtarma Kazısı”, *Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi* 11: 69-70.
- Meriç, R.
1993 “1991 Yılı Alaşehir Kazısı”, *XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı-II*: 355-363.
- Özgüç, N.
1957 “Kültepe Kazılarında Bulunan Mermer İdol ve Heykelcikler”, *Belleten* XX-81: 61-70, Res. 1-53.
- Özgüç, T.
1941 “Kurs Vücutlu Kültepe İdolları”, *Arkeoloji Araştırmaları 1940-1941*, İstanbul, 854-876.
1943 “Öntarihte Anadolu İdollerinin Anlamı”, *Dil ve Tarih Coğrafya Dergisi* II-1: 65-72.
1963 “Yeni Araştırmalar Işığında Eski Anadolu Arkeolojisi”, *Anadolu* VI: 1-21.
1993 “Alabaster Idols and Statuettes from Kültepe”, M. Frangipane – H. Hauptmann – M. Liverani – P. Matthiae – M. Mellink (eds.), *Between The Rivers and Over The Mountains Archaeologica Anatolica et Mesopotamica Alba Palmieri Dedicata*, Roma: 509-515.
- Özten, A.
1989 “A Group of Early Bronze Age Pottery from the Konya and Niğde Region”, K. Emre – B. Hrouda – M. Mellink – N. Özgüç (eds.), *Anatolia and The Ancient Near East Studies in Honor of Tahsin Özgüç’e Armağan*, Ankara: 407-418, Pl. 121-124.
- Renfrew, C.
1969 “The Development and Chronology of the Early Cycladic Figurines”, *American Journal of Archaeology* LXXIII-1: 1-32, Pl. 1-10.
- von der Osten, H. H.
1930 *Explorations in Hittite Asia Minor 1929*, Chicago.
1937 *The Alishar Hüyük Seasons of 1930-32, Part III*, Chicago.

